

**Besim Osmani protiv Srbije, Predstavka Br. 261/2005, U.N. Doc.
CAT/C/42/D/261/2005 (2009).**

KOMITET PROTIV MUČENJA
Četrdeset druga sednica
(27. april – 15. maj, 2009)

Odluka Komiteta protiv mučenja u skladu sa članom 22 Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka:

-Četrdeset druga sednica-
povodom

Predstavka br. 261/2005

Podnosilac predstavke: g.Besim Osmani (kog zastupaju Fond za humanitarno pravo, Centar za manjinska prava i Evropski centar za prava Roma)

Navodna žrtva: podnosilac predstavke

Država potpisnica: Srbija¹

Datum podnošenja predstavke (prvog podneska): 17. decembar, 2004

* Objavljena odlukom Komiteta protiv mučenja.

Datum usvajanja odluke: 8. maj, 2009.

Komitet protiv mučenja, osnovan u skladu sa članom 17 Konvencije UN protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni

---

¹ Predstavka je 17. decembra 2004. godine podneta protiv Srbije i Crne Gore kao Države potpisnice Konvencije. Narodna skuština Republike Crne Gore je 3. juna 2006. usvojila Deklaraciju o nezavisnosti posle referendumu sprovedenog u Republici Crnoj Gori 21. maja 2006. a održanog u skladu sa članom 60 Ustavne povelje Srbije i Crne Gore. U pismu od 16. juna 2006, ministar spoljnih poslova Republike Srbije je obavestio generalnog sekretara da „Republika Srbija nastavlja da ostvaruje svoja prava i poštuje svoje obaveze iz međunarodnih ugovora koje je zaključila SCG. Stoga Ministarstvo spoljnih poslova zahteva da kao potpisnica svih važećih međunarodnih sporazuma bude priznata Republika Srbija umesto Srbije i Crne Gore“. U pismu od 30. juna 2006, ministar spoljnih poslova Republike Srbije je potvrdio da svi „postupci po osnovu ugovora koje je preduzela Srbija i Crna Gora ostaju na snazi u pogledu Republike Srbije počev od 3. juna 2006. Stoga Republika Srbija preuzima sve izjave, rezerve i obaveštenja Srbije i Crne Gore, dok generalni sekretar, kao depozitar, nije drugačije propisno obavešten“.

na sednici održanoj 8. maja, 2009. godine

okončavši razmatranje predstavke br. 261/2005, koja je u ime g. Besima Osmanija podneta Komitetu protiv mučenja u skladu sa članom 22 Konvencije UN protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni,

Uzevši u obzir sve informacije koje su mu podnosioci stavili na raspolaganje,

Usvojio je sledeću:

Odluku u skladu sa članom 22 stav 7 Konvencije protiv mučenja:

1. Podnosilac predstavke je g. Besim Osmani, državljanin Republike Srbije romskog porekla, koji je rođen 1967. godine i živi u Republici Srbiji. Tvrdi da je žrtva kršenja člana 16(1), tumačenog odvojeno ili zajedno sa članovima 12 i 13, i člana 14, tumačenog odvojeno ili zajedno sa članom 16(1) Konvencije UN protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni od strane Republike Srbije. Zastupaju ga tri nevladine organizacije: Fond za humanitarno pravo (FHP), Centar za prava manjina (CPM), oba sa sedištem u Beogradu, i Evropski centar za romska prava (ERRC), sa sedištem u Budimpešti.

Činjenice

2.1 Podnosilac predstavke je bio jedan od 107 romskih stanovnika romskog naselja Antena u beogradskoj Opštini Novi Beograd. To naselje je postojalo od 1962. Četiri porodice su bile stalno nastanjene u ovom naselju, a većinu njegovih stanovnika činili su Romi raseljeni sa Kosova, koji su se u naselje doselili 1999. nakon što je njihova imovina na Kosovu uništena. Opština Novi Beograd je stanovnike Antene 6. juna 2000. pisanim putem obavestila o svojoj odluci o rušenju naselja donetu 29. maja 2000. i dala im rok od jednog dana za iseljenje.² Stanovnici nisu osporili odluku Opštine, ali se nisu iselili obzirom da su veoma siromašni i nisu bili u stanju da u tako kratkom roku nađu drugo mesto za stanovanje. Oko 10:00 časova 8. juna 2000. godine, predstavnici Opštine Novi Beograd i grupa od desetak uniformisanih policajaca došli su u naselje kako bi izvršili nalog za iseljenje. Uskoro pošto su buldožeri počeli da ruše naselje, na lice mesta je u plavom Iveco teretnom kombiju sa policijskom registarskim tablicama BG 611-542³ stigla grupa od pet-šest policajaca u civilu; svi osim vozača kombija koji je nosio belo odelo, bili su obučeni u crnu odeću. Nisu pokazali nikakva dokumenta za identifikaciju a na sebi nisu imali nikakve oznake zvanja. Policajci u civilu su tokom iseljenja udarali veći broj Roma, dok su ih uniformisani policajci vređali na nacionalnoj osnovi. Policajac u civilu je podnosioca predstavke, koji je u naručju držao svog četvorogodišnjeg sina, zgrabio za levu ruku, ošamario dva puta i udario pesnicama po glavi i bubrezima. I dete je udareno ali nije pretrpelo ozbiljne povrede. Podnosilac predstavke je pobegeto iz

² Obrazloženje za usvajanje odluke bilo je da se naselje nalazilo na zemljištu u vlasništvu države i da njegovi stanovnici u to vreme nisu imali zakonsko pravo da tamo žive.

³ Prema svedočenju jednog drugog svedoka, izvesnog M., broj registarskih tablica na kombiju je bio BG 611-549.

naselja i zatražio lekarsku pomoć zbog povreda. U lekarskim potvrdama od 12. juna 2000. je navedeno da ima krvav podliv ispod leve ruke i savetovano mu je da se obrati lekaru specijalisti radi pregleda abdomena.

2.2 U ovoj operaciji su potpuno uništeni dom i lične stvari, uključujući i mini kombi, podnosioca predstavke, a on, njegova žena i troje maloletne dece su postali beskućnici. Podnosilac predstavke i njegova porodica su prvih šest meseci posle incidenta živeli u šatoru na zemljištu porušenog naselja. Od 2002. žive u podrumu zgrade gde podnosilac predstavke radi na održavanju i popravljanju sistema grejanja.

2.3 FHP je 12. avgusta 2000. podneo Četvrtom opštinskom tužilaštvu u Beogradu prijavu potkrepljenu, između ostalog, izjavama pet svedoka, a u kojoj je tvrdio da zlostavljanje podnosioca predstavke od strane neidentifikovanih počinitelaca i ponašanje policije tokom rušenja naselja predstavljaju povredu člana 54 (nanošenje lakših telesnih povreda) i člana 66 (zloupotreba ovlašćenja) Krivičnog zakonika.

2.4 Prema članu 19(1) Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije (ZKP), krivični postupak pokreće se i vodi po zahtevu ovlašćenog tužioca, tj. javnog tužioca ili žrtve. Za krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti ovlašćeni tužilac je javni tužilac osim ako to nije isključeno zakonom što nije slučaj u pogledu članova 54 i 66 Krivičnog zakonika. Prema članovima 241(1) i 242(3) ZKP, zvanična istraga može da se vodi samo protiv lica čiji je identitet utvrđen. U slučaju da je identitet navodnog počinioca krivičnog dela nepoznat, javni tužilac može da zahteva neophodne podatke i/ili preduzme neophodne korake radi utvrđivanja identiteta tog lica. Prema članu 239(1) ZKP, tužilac može da vrši ovo ovlašćenje preko organa unutrašnjih poslova ili uz pomoć istražnog sudije. Ako javni tužilac na osnovu svih dokaza zaključi da postoji osnovana sumnja da je počinjeno krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, on od istražnog sudije zahteva da pokrene zvaničnu istragu u skladu sa članovima 241 i 242 ZKP. S druge strane, ako javni tužilac utvrdi da nema osnova za pokretanje zvanične sudske istrage, dužan je da o toj odluci obavesti podnosioca predstavke/žrtvu, koji zatim može da iskoristi svoje pravo i da sam preduzme gonjenje - tj. u svojstvu „privatnog tužioca“ a shodno članu 61 (st. 1 i 2) i članu 235(1) ZKP.

2.5 U odsustvu odgovora tužilaštva, FHP je 10. aprila 2001. Četvrtom opštinskom javnom tužilaštvu podneo zahtev za informacije u vezi sa ovom istragom. FHP je obavешten pismom datiranom 18. aprila 2001. a primljenom 16. maja 2001. da je prijava odbačena jer nema osnovane sumnje da su počinjena krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti. U pismu nisu pružene nikakve informacije o koracima koje je tužilaštvo preduzelo kako bi istražilo navode iz prijave. Shodno članu 60(4(2)) ZKP,⁴ zastupnik žrtve je upućen da može da preduzme gonjenje pred Opštinskim sudom u Beogradu u roku od osam dana. Zastupnik žrtve je u tom cilju upućen da može da podnese istražnom sudiji zahtev za sprovođenje istrage protiv neidentifikovanog počinioca ili da podnese privatnu tužbu protiv policajaca za krivična dela zabranjena

---

⁴ Od 29. marta 2002, kada je na snagu stupio novi Zakonik o krivičnom postupku, broj člana u novom ZKP je 61(1). Sadržaj odredbe je ostao isti.

članovima 54 i 66 Krivičnog zakonika Republike Srbije. Zamenik javnog tužioca je naveo imena četiri pripadnika Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd koji su pružali pomoć Odeljenju za građevinske i komunalno-stambene poslove u sprovođenju iseljenja i rušenja: zastavnik I klase B., vodnici I klase A. i N., i stariji vodnik I klase J. U pismu, međutim, nisu navedena imena policajaca u civilu koji su učestvovali u iseljenju, čime je podnosilac predstavke sprečen da zvanično preduzme gonjenje.

2.6 FHP je 23. maja 2001. podneo zahtev Četvrtom opštinskom sudu u Beogradu da ponovo otvori istragu o ovom predmetu. Kako bi pomogao identifikaciju počinitelaca, FHP je od suda zatražio da pored romskih svedoka sasluša i policajce čija su imena navedena u pismu zamenika javnog tužioca od 19. aprila 2001. kao i predstavnike Odeljenja za građevinske i komunalno-stambene poslove koji su bili prisutni 8. juna 2000.

2.7 Četiri uniformisana policajca koje je istražni sudija saslušao u periodu od 25. decembra 2001. do 10. aprila 2002. dali su oprečne izjave o učešću policije u rušenju naselja Antena. Stariji vodnik I klase J. je izjavio da je grupa policajaca zatražila dodatnu pomoć zbog velikog broja stanovnika naselja i njihove nespremnosti da se ise i da je uskoro na lice mesta stiglo vozilo sa pet ili šest kolega u civilu iz policijske stanice Novi Beograd.⁵ Zastavnik I klase B., komandant Policijskog odeljenja Bežanijska kosa,⁶ izjavio je da je policija pružila podršku na dve lokacije u naselju i da na njegovoj lokaciji nije bilo nijednog policajca u civilu. Vodnik A. je izjavio da je prisustvovao rušenju naselja ali da nije video nikakvo nasilje. Nije se sećao da li je na licu mesta video ijednog pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova, osim onih iz Policijskog odeljenja Bežanijska kosa, i izjavio je da pomoć po pravilu pružaju uniformisani a ne policajci u civilu. Vodnik N. je izjavio da nije učestvovao u ovoj operaciji. Nijedan od policajaca koji je prisustvovao iseljenju i rušenju naselja Antena nije mogao da se seti imena kolega ili potčinjenih koji su takođe učestvovali u toj operaciji.

2.8 Istražni sudija je 17. maja 2002. saslušao podnosioca predstavke. Njegovo svedočenje je potkrepljeno izjavama druga dva stanovnika naselja koje je istražni sudija takođe saslušao u svojstvu svedoka. Svi oni su izjavili da bi mogli da prepoznaju policajce u civilu koji su ih udarali.

2.9 Na dan 4. juna 2002, u odgovoru na zahtev istražnog sudije za informacijama o policajcima koji su prisustvovali iseljenju i rušenju naselja, Odeljenje unutrašnjih poslova Novi Beograd je izjavilo da je izvršenje odluke Opštine Novi Beograd počelo 7. juna 2000. Policijski službenici J., O. i T. su tog dana posetili naselje i zamolili njegove stanovnike da počnu da se iseljavaju iz svojih domova. Operaciju su sledeći dan nastavili vodnici A. i N. zajedno sa komandrom B.

---

⁵ U svedočenju pred sudom, stariji vodnik I klase J. je izjavio da su „policajci i kolege u civilu iz Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd koristili silu i pendreke“ dok on i njegove kolege „tom prilikom nisu upotreбили silu“. V. stav 4.7 niže u kojem je naveden deo svedočenja starijeg vodnika I klase J. na koji se poziva Država potpisnica

⁶ Policijsko odeljenje Bežanijska kosa predstavlja ispostavu Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd.

2.10 Istražni sudija je 17. jula 2002. ispitao P, jednog od građevinskih inspektora koji je prisustvovao operaciji. On je izjavio da su stanovnici Antene bili upoznati sa planom o rušenju njihovog naselja mesec dana pre no što je ono trebalo da bude srušeno i da im je 7. juna 2000. dat poslednji rok da se isele u naredna 24 časa. Stanovnici Antene su se 8. juna 2000. okupili u naselju i učinilo mu se da su doveli i Rome iz drugih naselja kako bi sprečili rušenje. Građevinski inspektori su zatražili pomoć Policijskog odeljenja Bežanijska kosa, koje je u naselje poslalo uniformisane i policajce u civilu. Ovaj svedok je potvrdio da su Romi zadobili nekoliko šamara i bili šutnuti par puta ali je izjavio da se ne seća da su protiv njih korišćeni pendreci. Izjavio je, međutim, da se policajci u civilu nisu umešali u sukob; oni su odvodili jednog Roma koji se opirao rušenju naselja u policijski pritvor. Takođe je izjavio da naselje nije srušeno dok njegovi stanovnici nisu izneli svoje lične stvari iz baraka.⁷

2.11 Četvrti opštinski sud u Beogradu je 12. septembra 2002. obavestio FHP⁸ da je istraga završena i da, shodno odredbama člana 259(3) ZKP, zastupnik žrtava može da podnose optužnicu u ovom predmetu⁹ u roku od 15 dana ili će se smatrati da su one odustale od gonjenja.

2.12 Zastupnik podnosioca predstavke i ostalih žrtava je 2. oktobra 2002. Četvrtom opštinskom sudu u Beogradu podneo novi zahtev za dopunu istrage u skladu sa postupkom predviđenim članom 259(1) ZKP. U zahtevu je naveo da, suprotno članu 255 ZKP, istražni sudija nije stranama dostavio imena policajaca u civilu zbog čega oni nisu mogli zvanično da preuzmu gonjenje. Između ostalog je predložio da sud ponovo sasluša starijeg vodnika I klase J. i da ponovo pošalje zahtev Odeljenju unutrašnjih poslova Novi Beograd da dostavi informacije o identitetu policajaca u civilu koji su bili umešani u incident.

2.13 Četvrti opštinski sud u Beogradu je 6. novembra 2002. u skladu sa ovim zahtevom poslao upit Odeljenju unutrašnjih poslova Novi Beograd u vezi sa imenima službenika Odeljenja koji su pružali podršku Opštini Novi Beograd i Policijskom odeljenju Bežanijska kosa ali je greškom naveo pogrešan datum incidenta to jest 8. juni 2002. Odeljenje unutrašnjih poslova je stoga 20. novembra 2002. odgovorilo da pomenutim telima tog datuma nije pružilo nikakvu podršku. Četvrti opštinski sud u Beogradu je 22. novembra 2002. poslao Odeljenju unutrašnjih poslova Novi Beograd drugi zahtev slične sadržine. Ovog puta u pismu nije naveo datum incidenta već je zatražio imena policajaca u civilu koji su pomagali policajcima iz Policijskog odeljenja Bežanijska kosa prilikom rušenja naselja Antena. Stariji vodnik I klase J. je 4. decembra 2002. odgovorio da ne zna imena policajaca u civilu koji su intervenisali tokom rušenja naselja Antena ali nije porekao da je do takve intervencije došlo. Sud je takođe ponovo ispitao starijeg vodnika I klase J. 13. novembra 2002. On je ponovio izjavu koju je ranije dao i dodao „[...] ako je neophodno, mogao bih da pokušam da utvrdim koji su tačno policajci prisustvovali i da o tome obavestim sud“.

⁷ Deo svedočenja P. na koji se Država potpisnica poziva kako bi potkrepila svoje tvrdnje dat je u stavu 4.7 niže.

⁸ Pismo suda primljeno je 18. septembra 2002.

⁹ V. stav 2.5 više

2.14 Četvrti opštinski sud u Beogradu je 26. decembra 2002. obavestio zastupnika žrtava da je istraga završena i ponovio da, prema odredbama člana 259(3) ZKP, zastupnik žrtava može da podnese optužbu u roku od 15 dana inače će se smatrati da su odustali od gonjenja.

2.15 Zastupnik žrtava je 10. januara 2003. obavestio Četvrti opštinski sud da je umešanost policajaca u civilu u fizičko zlostavljanje Roma 8. juna 2000. očigledno potkrepljeno izjavama žrtava, kao i svedoka P. i starijeg vodnika I klase J. i zamolio sud da nastavi istragu dok se ne utvrdi identitet počinitelja. Odeljenje unutrašnjih poslova Novi Beograd je 6. februara 2003. u odgovoru na treći zahtev Četvrtog opštinskog suda od 30. januara 2003, poslalo pismo u kojem je navelo imena dvojice policajaca, G. i A., koji su pružili pomoć tokom incidenta 8. juna 2000.

2.16 FHP je 25. marta 2003. poslao pismo ministru unutrašnjih poslova u kojem je izrazio svoju zabrinutost zbog nesaradnje Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd u istrazi i zamolio ministra da otkrije imena policajaca u civilu koji su pružali pomoć tokom incidenta u naselju Antena na Novom Beogradu 8. juna 2000.

2.17 Četvrti opštinski sud je 8. aprila 2003. ispitao policajca G. koji je izjavio da nije prisustvovao rušenju naselja Antena i da nema nikakva neposredna saznanja o incidentu 8. juna 2000. Potvrdio je da u takvim situacijama pomoć po pravilu pružaju uniformisani a ne policajci u civilu, ali da se u hitnim slučajevima dešava da se šalju i policajci u civilu. Pored toga je izjavio da se u evidenciji policijskog odeljenja zavode imena policajaca poslatih na različite zadatke. Ako su sudu takve informacije potrebne, dobiće izveštaj zasnovan na podacima u evidenciji.

2.18 U pismu od 6. maja 2003,¹⁰ zastupnik žrtava je ponovo obavešten da je Četvrti opštinski sud u Beogradu okončao istragu i da može da podnese optužnicu i nastavi sa krivičnim gonjenjem u roku od petnaest dana. Međutim, u tom pismu ponovo nisu navedena imena počinitelja. Zastupnik je 27. maja 2003. zamolio sud da ne okonča istragu dok Ministarstvo unutrašnjih poslova ne odgovori na zahtev FHP da navede imena policajaca u civilu koji su bili umešani u incident. FHP je ponovo poslao to pismo Ministarstvu unutrašnjih poslova 3. juna 2003. Savetnik ministra unutrašnjih poslova je 20. juna 2003 obavestio FHP da tokom krivične istrage koju je vodio Četvrti opštinski sud nije potvrđeno učešće policajaca u civilu u incidentu od 8. juna 2000. On je na kraju pisma naveo da Sekretarijat unutrašnjih poslova Beograd¹¹ treba na zahtev suda da dostavi sve potrebne informacije vezane za ponašanje policajca.

2.19 Sud je zastupnika žrtava 20. decembra 2003. obavestio po četvrti put da je završio istagu predmeta i pozvao ga da podnese optužnicu u roku od 15 dana. Kao i u prethodnim prilikama, nije naveo imena počinitelja, zbog čega žrtve nisu bile u mogućnosti da zvanično preuzmu gonjenje.

---

¹⁰ Zastupnik žrtava je ovo pismo primio 12. maja 2003.

¹¹ Sedište policije u Beogradu.

2.20 Prema domaćem zakonodavstvu, podnosilac predstavke je mogao da zahteva obeštećenje primenom dva različita postupka: (1) krivičnog postupka u skladu sa članom 201 ZKP, koji je trebalo da bude pokrenut na osnovu njegove krivične prijave, ili (2) parničnom postupku u skladu sa članovima 154 i 200 Zakona o obligacionim odnosima Republike Srbije. Prva mogućnost nije mogla da se iskoristi obzirom na to da tužilac nije utvrdio identitet počinioca a Četvrto opštinsko javno tužilaštvo u Beogradu nije pokrenulo zvanični krivični postupak. U pogledu druge mogućnosti, podnosilac predstavke nije podneo zahtev za obeštećenje u parničnom postupku jer je uobičajena praksa sudova u Srbiji da suspenduju parnične postupke za naknadu štete nastale izvršenjem krivičnih dela dok se odgovarajući krivični postupci ne završe.

2.21 Da se podnosilac predstavke odlučio da pokrene postupak za obeštećenje odmah posle incidenta, suočio bi se sa još jednom proceduralnom preprekom. Prema članovima 186 i 106 ZKP, obe strane u parničnom postupku – i tužilac i tuženik – moraju da budu identifikovani imenom, adresom i ostalim relevantnim ličnim podacima. Obzirom da podnosilac predstavke nije mogao da obezbedi te informacije, pokretanje parničnog postupka za obeštećenje bi očigledno bilo nemoguće iz proceduralnih razloga i parnično odeljenje suda bi ga odmah odbacilo.

Predstavka

3.1 Podnosilac predstavke izjavljuje da je Država potpisnica prekršila član 16(1) tumačen odvojeno ili zajedno sa članovima 12 i 13, i član 14, tumačen odvojeno ili zajedno sa članom 16(1) Konvencije.

3.2 U pogledu iscrpljenosti domaćih pravnih lekova, podnosilac predstavke izjavljuje da prema međunarodnom pravu žrtva ne mora da iskoristi više od jednog od većeg broja pravnih lekova za navodna kršenja. Na podnosiocu predstavke je da odabere jedan delotvoran i dovoljan pravni lek od više takvih pravnih lekova koje ima na raspolaganju. Stoga, pošto je bezuspešno iscrpeo jedan pravni lek, podnosilac predstavke „ne može da bude kritikovan što nije iskoristio pravne lekove u suštini usmerene na postizanje istog cilja a koji u svakom slučaju ne bi imali većih izgleda za uspeh“.¹² Podnosilac predstavke se poziva na sudsku praksu Evropske komisije, koje je zaključila da u zemljama u kojima domaće zakonodavstvo pruža pravne lekove za postupanje koje je navodno suprotno članu 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima i u krivičnim i u parničnim postupcima, podnosilac predstavke koji je pokrenuo krivični postupak protiv policajca navodno odgovornog za povredu tog člana ne mora da podnese i zahtev za obeštećenje u parničnom postupku.¹³ Štaviše, podnosilac predstavke izjavljuje da bi u njegovom predmetu samo pravni lek u krivičnom postupku bio delotvoran, jer pravni lekovi u parničnom i/ili upravnom postupku ne obezbeđuju dovoljno zadovoljenje.

¹² Vidi presude u predmetima *A v. France*, od 23. novembra 1993, Serija A, br. 277-B; *Mialhe v. France*, od 25. februara 1993, Serija A br. 256-C.

¹³ Vidi predmet *Bethlen v. Hungary*, predstavka br. 26692/95, odluka o prihvatljivosti doneta 10. aprila 1997.

3.3 Podnosilac predstavke tvrdi da je bio podvrgnut svirepom, nečovečnom i ponižavajućem postupanju i kažnjavanju suprotnom članu 16 od strane službenih lica. Tvrdi da ocena nivoa zlostavljanja između ostalog zavisi od ugroženosti žrtve i da bi takođe trebalo da uzima u obzir pol, starost, zdravstveno stanje ili nacionalnost žrtve. Nivo zlostavljanja koji je potreban da bi se ono okvalifikovalo kao „ponižavajuće“ delimično zavisi od podložnosti žrtve fizičkoj ili psihičkoj patnji. Usled pripadnosti manjinskoj grupi koja je kroz istoriju izlagana diskriminaciji i predrasudama,¹⁴ žrtva je podložnija zlostavljanju za potrebe člana 16(1), naročito obzirom na to da policija Republike Srbije ne reaguje na postojanje sistematske prakse diskriminacije i nasilja protiv Roma. On sugerise da „je veća verovatnoća da će dati nivo fizičkog zlostavljanja predstavljati 'ponižavajuće ili nečovečno postupanje ili kažnjavanje' ukoliko je podstaknuto rasno motivisanim neprijateljstvom i/ili propraćeno rasnim epitetima“.

3.4 Podnosilac predstavke tvrdi da suprotno članu 12, tumačenom zajedno sa članom 16(1) Konvencije, vlasti Srbije nisu sprovele nepristrasnu i sveobuhvatnu istragu o incidentu u pitanju u najkraćem roku koja bi mogla da dovede do identifikacije ili kažnjavanja odgovornih lica, uprkos osnovanoj sumnji da je počinjeno svirepo, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Poziva se na zaključke Komiteta u predmetu *Abad protiv Španije*, da „su prema članu 12 Konvencije vlasti obavezne da sprovedu istragu po službenoj dužnosti kad god postoje osnovana sumnja da je počinjeno neko delo mučenja ili zlostavljanja a nezavisno od izvora te sumnje“. Komitet je takođe zaključio da „krivična istraga mora da nastoji da utvrdi kako prirodu i okolnosti navodnih dela, tako i identitet svakog lica koje je možda bilo umešano u njega“.¹⁵ Kako bi ispunile zahteve iz člana 12, tumačenog zajedno sa članom 16(1), vlasti Države potpisnice morale su da sprovedu ne *pro forma* istragu već istragu sposobnu da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica. Nakon odluke zamenika javnog tužioca od 19. aprila 2001. da obustavi istragu, žrtva je po zakonu imala pravo da preduzme krivično gonjenje i konačno podnese optužnicu. Međutim, usled neuspeha tužioca i istražnog sudije da utvrde identitet počinitelja, podnosilac predstavke je bio sprečen da ostvari ovo pravo.

3.5 Podnosilac predstavke takođe tvrdi da je prekršen član 13, tumačen zajedno sa članom 16(1), jer je prekršeno njegovo pravo na žalbu i da njegovu žalbu vlasti nepristrasno razmotre u najkraćem roku. Tvrdi da 'pravo da podnese žalbu' ne podrazumeva samo zakonsku mogućnost da to učini, već i pravo na delotvoran pravni lek za štetu koja je pretrpeo.

---

¹⁴ Podnosilac predstavke se, između ostalog, poziva na Završne napomene Komiteta za ljudska prava UN o Srbiji i Crnoj Gori iz 2004, Izveštaj organizacije *Human Rights Watch* o stanju u svetu 2003-2004, Godišnji izveštaj o Srbiji i Crnoj Gori za 2004 Međunarodne helsinške federacije, Izveštaj organizacije *Amnesty International*: „Srbija i Crna Gora: Razlozi za zabrinutost *Amnesty International* u Srbiji i Crnoj Gori" iz 2003, Globalno istraživanje deložacija Centra za stambena prava i deložacije, Izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji i Crnoj Gori za 2003. godinu Beogradskog centra za ljudska prava i izveštaj FHP „Romi u Srbiji (1998-2003)“.

¹⁵ *Encarnación Blanco Abad v. Spain*, predstavka br. 59/1996, Konstatacije usvojene 14. maja, 1998, st. 8.2 i 8.8. Takođe vidi presudu u predmetu *Assenov and Others v. Bulgaria*, od 28. oktobra 1998, st.102.

3.6 Podnosilac predstavke na kraju tvrdi da je prekršeno njegovo pravo iz člana 14, tumačenog zajedno sa članom 16(1), zbog nepostojanja odštete i pravednog i adekvatnog obeštećenja. Poziva se na praksu Evropskog suda za ljudska prava o tumačenju termina „delotvorni pravni lekovi“ koje treba obezbediti na nacionalnom nivou, a po kojoj pojam delotvornog leka, pored isplate novčane nadoknade u odgovarajućim slučajevima, obuhvata i temeljnu i delotvornu istragu u mogućnosti da dovede do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih kad god neko lice iznosi dokazivu tvrdnju da su ga policija ili drugi državni službenici podvrgli nečovečnom ili ponižavajućem postupanju.¹⁶

Napomene Države potpisnice o prihvatljivosti i meritumu predstavke

4.1 U podnesku od 23. maja 2005, Država potpisnica je osporila tvrdnju podnosioca da Četvrto opštinsko javno tužilaštvo do 19. aprila 2001. godine nije preduzelo nikakve korake u pogledu prijave koju je FHP podneo 12. avgusta 2000. Država potpisnica je tvrdila da je prema spisima predmeta u Četvrtom opštinskom javnom tužilaštvu i razgovoru sa zamenikom postupajućeg tužioca, prijava FHP bila primljena 15. avgusta 2000. Tužilac je 18. avgusta 2000. od Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd zahtevao informacije „o licima koja su pomagala Odeljenju za građevinske i komunalno-stambene poslove Novi Beograd u rušenju, o tome da li je upotrebljena sila, uključujući vrstu i način upotrebe sile, kao i razloge za njenu primenu, i da li su se stanovnici opirali sprovođenju odluke Odeljenja“.

4.2 Tužilac je 9. novembra 2000. primio izveštaj Sektora unutrašnje kontrole Sekretarijata unutrašnjih poslova Beograd. Tužilac je 23. novembra 2000. od Sekretarijata zatražio da mu vrati original prijave i Sekretarijat je to učinio 13. februara 2001. Prema izveštaju, službenici Policijskog odeljenja Bežanijska kosa su 7. juna 2000. posetili naselje i primetili da se stanovnici polako pakuju, rastavljaju svoje domove i traže novo mesto gde će živeti. Zato policija nije intervenisala protiv stanovnika tog dana. Opštinske upravne vlasti su 8. juna 2000. „srušile nezakonito izgrađene objekte [...] što je sprovedeno bez remećenja reda i mira. Policija je pružala pomoć, [...] ali se ta pomoć sastojala od fizičkog prisustva, i nije uključivala nijednu meru ili oblik intervencije, bilo pre ili posle rušenja objekata“.

4.3 Tužilac je 19. februara 2001. odlučio da odbaci prijavu u skladu sa stavom 4 u vezi sa stavom 2 člana 153 tada važećeg Zakonika o krivičnom postupku (ZKP). Prema članu 45(2)1) ZKP koji je u to vreme bio na snazi (prim. prev. u daljem tekstu 'stari' ZKP), tužilac je bio ovlašćen da preduzme neophodne mere radi otkrivanja krivičnih dela i identifikovanja navodnih počinilaca. Prema članu 46(2)(1) ZKP koji je kasnije stupio na snagu, tužilac je zadužen za pretkrivični postupak. Država potpisnica zaključuje da je tužilac po starom ZKP imao veoma ograničena ovlašćenja u pretkrivičnom postupku i da je morao da se oslanja na Ministarstvo unutrašnjih poslova. Prema izveštaju Ministarstva, nije bilo nezakonitih aktivnosti u ovom predmetu a, imajući u vidu postupak za pribavljanje dokaza u starom ZKP, tužilac je ispravno zaključio da ne postoji osnovana

---

¹⁶ *Assenov v. Bulgaria*, supra nota 15, st.102.

sumnja da je počinjeno neko krivično delo iz člana 66 starog ZKP ili bilo koje drugo delo koje se goni po službenoj dužnosti.

4.4 Navedena odluka sa poukom o pravnom leku u smislu člana 60(2) starog ZKP je 19. aprila 2001. prosleđena FHP. Država potpisnica u tom pogledu tvrdi da i prethodni i sadašnji ZKP prave jasnu razliku između tužioca i oštećene strane. Samo oštećena strana ima pravo da preduzme krivično gonjenje ako javni tužilac odbaci prijavu u smislu člana 60(2) starog ZKP i u smislu člana 60(2) važećeg ZKP. U toj situaciji, oštećena strana ima prava tužioca ali ne i privatnog tužioca. Obzirom da je FHP podneo prijavu bez punog punomoćja oštećene strane koju u ovom predmetu zastupa, tužilac nije obavestio FHP o odbacivanju prijave. Štaviše, oštećena strana, podnosilac predstavke, takođe nije mogla da bude obavestena o odbacivanju prijave jer nije više imala važeću adresu nakon što je naselje u kojem je živela bilo srušeno a nije dala nijednu alternativnu adresu. Tužilac je u najkraćem mogućem roku obavestio FHP o odbacivanju prijave sa detaljnom poukom o pravnom leku tek pošto je ta organizacija podnela puno punomoćje 13. aprila 2001

4.5 Sektor unutrašnje kontrole bio je jedini nezavisni organ koji je kontrolisao zakonitost rada Ministarstva unutrašnjih poslova tokom 2000. i 2001. Taj Sektor je istraživao sve slučajeve primene sile i vršio internu kontrolu na osnovu prijava ozbiljnog neprofesionalnog ponašanja i/ili izveštaja o prekomernoj upotrebi sile. Ovaj Sektor je u međuvremenu transformisan u službu Generalnog inspektora Resora javne bezbednosti.

4.6 U pogledu izjave podnosioca predstavke i ostalih žrtava da bi bili u stanju da prepoznaju policajce u civilu koji su ih udarali kada bi dobili priliku, Država potpisnica tvrdi da „dok izjava svedoka ima snagu dokaza, identifikacija predstavlja samo jednu od mera za utvrđivanje njene istinitosti“. Obzirom da je Sektor unutrašnje kontrole zaključio da su pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova postupali potpuno u skladu sa zakonom, tužilac nije mogao da zahteva sprovođenje postupka za identifikaciju jer bi on bio suvišan. U svakom slučaju, oštećena strana koja preuzima gonjenje ima pravo da tokom postupka zahteva korake radi utvrđivanja identiteta.

4.7 Država potpisnica je zatim izjavila da se sud suočavao sa teškoćama prilikom pozivanja oštećenih strana jer mu FHP nije dostavio njihove prave adrese. Stoga je sud uspeo da pozove svedoke tek 7. maja 2002. te ih je saslušao skoro godinu dana nakon što je oštećena strana preuzela gonjenje. Država potpisnica se pozvala na izjavu jednog od stanovnika Antene pred istražnim sudijom Četvrtog opštinskog suda u Beogradu, u kojoj je, između ostalog, naveo da „ova lica nisu imala nikakve oznake i nisu bila uniformisana a stanovnike naselje su tokom napada tukli samo rukama i nogama“. Dodao je da je njegov sin odgurnut pendrekom kada se sagnuo da podigne svoj mobilni telefon sa zemlje i da je „policajac to učinio kako bi ga izveo iz gužve jer je postojala opasnost da će moj sin zadobiti udarce, biti oboren i pregažen“. Zastavnik I klase B. iz Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd, je januara 2002. posvedočio da „su nam stanovnici [...] zviždali i bunili se protiv rušenja [...]“. Pored svedočenja starijeg vodnika I klase J. od 10. aprila 2002. koje je citirao podnosilac predstavke¹⁷, Država potpisnica se pozvala na deo izjave u kojoj je on objasnio da je bilo nekoliko pokušaja uručivanja rešenja o

---

¹⁷ V. stav 2.7 više.

rušenju stanovnicima naselja. Stanovnici su 8. juna 2000. „odbili da se presele, policija je pokušala da ih ubedi da to učine, ali oni nisu hteli da poslušaju“. Podsetio je da su policajci u civilu koji su došli na lice mesta koristili pendreke protiv stanovnika koji su se najviše opirali i koji su legli pred buldožere kako bi sprečili rušenje, ali se nije sećao ko je koristio pendreke i protiv koga. Pored toga je podsetio da niko nije vređao, šutirao ili pesnicama udarao Rome. Fizički kontakt je bio ograničen na držanje stanovnika za ruke kako bi ih odveli sa tog mesta; na kraju je uhapšen jedan ili dvojica, i odvedeni su u pritvor u Policijsko odeljenje Bežanijska kosa. U pogledu svedočenja građevinskog inspektora na koje se pozvao podnosilac predstavke¹⁸, Država potpisnica se poziva na deo njegove izjave u kojoj je pomenuo da je „[...] policajac iz policijske stanice Bežanijska kosa koji nam je pomagao pokušao da reši problem sa Romima na miran način i zaista ne mogu sada da se setim da li su se vređali“.

4.8 Država potpisnica je zaključila da pomenute činjenice dokazuju da je tog dana policija pokušavala da postupa u skladu sa standardima intervencije protiv velikog broja ljudi i da selektivno primenjuje silu. Naročito se trudila da primeni dvojni pristup demonstrantima: policajci su iskazivali najveće moguće poštovanje prema onima koji su pružali pasivan otpor i odnosili ih, dok je jedan broj demonstranata pružao aktivni otpor policajcima koji su sprovodili planiranu intervenciju i podsticao pojedine Rome da se suprotstave policiji, čime su provocirali fizički kontakt sa policijom tokom kojeg su policajci bili prinuđeni da koriste fizičku silu, korišćenjem pendreka i šutiranjem i udaranjem demonstranata kako bi ih udaljili.

4.9 Država potpisnica je takođe podnela detaljne informacije o postojećim pravnim mogućnostima oštećene strane da ostvari svoje pravo na odštetu pokretanjem krivičnog, parničnog i upravnog postupka. Tvrdi da je podnosilac predstavke mogao da tuži Republiku Srbiju i Ministarstvo unutrašnjih poslova u parničnom postupku podnošenjem zahteva za odštetu u skladu sa članom 172 Zakona o obligacionim odnosima. Za pokretanje i sprovođenje ovog postupka nije neophodno utvrđivanje identiteta svih lica koja su štetu nanela. Obzirom da je pravno lice (Republika Srbija) odgovorno za štetu koju su njegovi organi naneli trećim licima u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih zadataka, dovoljno je utvrditi umešanost zaposlenih Ministarstva unutrašnjih poslova. Sud prilikom razmatranja ovog predmeta mora da utvrdi da li je intervencija službenika Ministarstva unutrašnjih poslova bila opravdana. Ukoliko utvrdi da intervencija nije bila opravdana, usvaja zahtev i nalaže Državi da obešteti oštećenu stranu. Ako sud zaključi da je intervencija bila opravdana, ocenjuje da li je upotrebljena prekomerna sila, i, ukoliko zaključi da jeste, mora da usvoji zahtev i naloži Državi da nadoknadi štetu oštećenoj strani.

4.10 Država potpisnica je na kraju tvrdila da podnosilac predstavke nije iscrpeo sve domaće pravne lekove jer opisana parnica o objektivnoj odgovornosti predstavlja delotvorniji postupak dobijanja obeštećenja i ima većih izgleda za uspeh nego krivični postupak. Pored toga je primetila da zahtev oštećene strane za pokretanje krivičnog postupka protiv policajaca umešanih u operaciju od 8. juna 2000. u skladu sa članom 66 Krivičnog zakonika zastareva 8. juna 2006.

---

¹⁸ V. stav 2.10 više.

Komentari podnosioca predstavke o napomenama Države potpisnice

5.1 Podnosilac predstavke je 6. jula 2005. podneo svoje komentare u kojima je ponovio sve svoje prvobitne tvrdnje i podvukao da Država potpisnica nije odgovorila na sve aspekte predstavke o navodnim povredama članova 13 i 14 i na određene aspekte člana 12. Takođe je naveo da se ćutanje Države potpisnice može protumaćiti i kao nepostojanje primedbi po tim pitanjima.

5.2 U pogledu navoda da nije iscrpeo sve domaće pravne lekove, podnosilac predstavke je tvrdio da nisu osnovani argumenti Države potpisnice vezani za teoretsku mogućnost posebne parnice. Kao što praksa Komiteta implicitno potvrđuje, od žrtve se ne zahteva da pokreće više postupaka za odštetu – krivični, parnični i upravni – pre no što se može smatrati da je iscrpeo domaće pravne lekove.¹⁹ Štaviše, obzirom da zlo naneto podnosiocu predstavke očigledno potpada pod polje primene člana 16 Konvencije, koji nalaže obeštećenje u krivičnom postupku, samo pravni lekovi u parničnom i upravnom postupku²⁰ ne bi pružili dovoljnu satisfakciju. Konačno, u Republici Srbiji su krivični postupci opšte uzev brži i efikasniji od parničnih postupaka.

5.3 Podnosilac predstavke je zatim utvrdio da vlasti po službenoj dužnosti moraju da istraže i kazne zlostavljanje o kojem imaju saznanja. I stari i važeći ZKP obavezuju javne tužioce da preuzmu sve korake i usvoje sve neophodne mere kako bi otkrili relevantne dokaze i temeljno istražili neki slučaj. Nebitno je da li je podnosilac predstavke pokrenuo i poseban parnični postupak, obzirom na to da je Država potpisnica obavezna da sprovede istragu i gonjenje jer su dokazi jasno ukazivali na to da je bilo zlostavljanja.

5.4 Podnosilac predstavke je osporio tvrdnju Države potpisnice da je zakon koji je u to vreme bio na snazi ograničavao ovlašćenja javnog tužioca u sprovođenju krivičnog postupka, naročito u pogledu policije. Javni tužilac je imao i sada ima određene nadležnosti i ovlašćenja tokom celog krivičnog postupka. On može da preuzme gonjenje od oštećene strane kao tužioca u slučajevima kao što je ovaj kada se krivična dela u pitanju gone po službenoj dužnosti. Podnosilac predstavke je tvrdio da je javni tužilac shodno članu 155 starog ZKP-a bio ovlašćen da izda nalog i policiji i istražnom sudiji, dok je, prema članu 239 važećeg ZKP-a, javni tužilac ovlašćen da takav nalog izda samo istražnom sudiji. Oba zakona ovlašćuju istražnog sudiju da preuzima korake na sopstvenu inicijativu i na zahtev javnog tužioca. Valjano ispitivanje navoda o zlostavljanju od strane policije između ostalog podrazumeva naređenje da se za žrtvu sprovede postupak identifikacije kako bi se utvrdio identitet policajaca u civilu. Razna tela Države potpisnice su preko Ministarstva unutrašnjih poslova, istražnog sudije ili javnog tužioca mogla da naredi policiji da pruži ove informacije. Podnosilac predstavke je zaključio da nijedna razlika između starog i važećeg ZKP nije od značaja u pogledu argumenata u ovom predmetu, naročito u pogledu obaveza Države potpisnice iz članova 12, 13 i 14 Konvencije.

¹⁹ *Henri Unai Parot v. Spain*, predstavka br. 6/1990, Konstatacije usvojene 2. maja 1995, st. 10.4 i *Encarnación Blanco Abad v. Spain*, supra n.15, st. 8.6..

²⁰ V. st. 4.9 i 4.10 više ..

5.5 Podnosilac predstavke je osporio tvrdnju Države potpisnice da je Sektor unutrašnje kontrole bio jedini nezavisan organ ovlašćen da reguliše ponašanje policije tokom 2000. i 2001. godine. Prema osnovnom načelu podele vlasti, ta nadležnost pripada pravosuđu.

5.6 Podnosilac predstavke je primetio da je Država potpisnica potvrdila da su policajci u civilu bili na zadatku kao i njen argument da su koristili policijske pendreke isključivo u skladu sa zakonom (da nisu stanovnike udarali pesnicama, šutirali ih, itd).²¹ Ova se tvrdnja kosi sa dokazima o zlostavljanju koje potvrđuju lekarski izveštaji i fotografije. Istovremeno, nijedno nadležno državno telo nije otkrilo podnosiocu predstavke identitet ovih policajaca u civilu, čime su ga apsolutno i definitivno sprečila da ostvari svoje pravo da preuzme gonjenje i počionice privede pravdi. Čak i da u izveštaju nije bio naveden identitet policajaca u civilu, postojalo je mnogo načina na koje su vlasti mogle da zatraže ove informacije.

5.7 U pogledu obaveze sprovođenja istrage iz člana 12, podnosilac predstavke je tvrdio da mu tokom postupka pred domaćim organima nikada nije dostavljen nijedan interni izveštaj organa i tela Države potpisnice u kojem je opisana istraga događaja 8. juna 2000. Stoga nije imao mogućnost da doprinese ovoj internoj istrazi ni da razmotri svedočenja i druge dokaze koje je dala policija; nije imao ni priliku da se suoči sa policajcima u civilu koji su možda ispitani kao ni da obezbedi da svi umešani policajci budu ispitani. Podnosilac predstavke je na kraju primetio da Država potpisnica i dalje uskraćuje i njemu i Komitetu izveštaj Sektora unutrašnje kontrole. Pozvao se na praksu Komiteta prema kojoj neobaveštavanjem podnosioca predstavke o sprovođenju interne istrage i njenih rezultata neka država samim tim sprečava podnosioca predstavke da nastavi sa privatnim gonjenjem čime Država potpisnica krši svoje obaveze iz člana 12.²²

Dodatni podnesci Države potpisnice

6. Država potpisnica je u dodatnom podnesku od 16. novembra 2005. prosledila zabelešku javnog tužilaštva sa sličnim argumentima kao onim podnetim u napomenama Države potpisnice podnetim 23. maja 2005. Država potpisnica je pored toga osporila tvrdnju podnosioca predstavke da parnica ne bi imala efekat odvrćanja od počinjavanja krivičnog dela zloupotrebe ovlašćenja.²³ Objavljivanje presude suda u kojoj se Državi nalaže da nadoknadi štetu za dela koja su počinili službenici Ministarstva unutrašnjih poslova u medijima bi verovatno navelo Ministarstvo da sprovede interne disciplinske sankcije. Država potpisnica se takođe nije složila sa izjavom podnosioca predstavke da parnični postupci traju duže od krivičnih postupaka. Država potpisnica je kao primer navela predmet Milan Ristić²⁴ u kojem je posle krivičnog pokrenut i parnični postupak a sud je državi naložio da obešteti porodicu žrtve dok je krivični postupak još bio u toku. Država potpisnica je zaključila da su sudske vlasti postupale u skladu sa domaćim

---

²¹ V. st. 4.7 više.

²² Dragan Dimitrijevic protiv Srbije i Crne Gore, predstavka br. 207/2002, Konstatacije usvojene 24. novembra 2004, st. 5.4.

²³ V. stav 5.2 više.

²⁴ *Milan Ristic protiv Jugoslavije*, predstavka br. 113/1998, Konstatacije usvojene 11. maja 2001

zakonodavstvom i Konvencijom. Više se nije moglo učiniti bez aktivnije saradnje podnosioca predstavke ili njegovog pravnog zastupnika sa javnim tužiocem.

Odluka Komiteta o prihvatljivosti predstavke

7.1 Komitet je 23. novembra 2006. razmatrao prihvatljivost predstavke. Primio je k znanju argumente koje je izneo podnosilac predstavke i njegovu tvrdnju da je iscrpeo domaće pravne lekove. Komitet je takođe primio k znanju da je Država potpisnica osporila ovu činjenicu i pružila detaljan opis pravnih mogućnosti koje je oštećena strana imala na raspolaganju da ostvari svoje pravo na obeštećenje a putem pokretanja krivičnog, parničnog i upravnog postupka. Takođe je primio k znanju argument Države potpisnice da pokretanje parnice u skladu sa odredbom o objektivnoj odgovornosti Zakona o obligacionim odnosima predstavlja delotvorniji postupak za dobijanje obeštećenja nego krivični postupak. Komitet je u tom pogledu smatrao da je bila praktično onemogućena primena pravnog leka koji bi u konkretnim okolnostima ovog predmeta podnosiocu predstavke obezbedio delotvorno i dovoljno obeštećenje zbog toga što Država potpisnica nije pokrenula istragu po službenoj dužnosti o navodima podnosioca predstavke i nije utvrdila identitet policajaca u civilu koji su bili prisutni tokom incidenta, što bi omogućilo podnosiocu predstavke da preuzme gonjenje. Štaviše, u skladu sa članom 22(5(b)), nije potrebno zahtevati od nekog ko je neuspešno koristio jedan pravni lek da iscrpi alternativne pravne mogućnosti koje bi u suštini bile usmerene ka istom cilju a u svakom slučaju ne bi imale većih izgleda za uspeh. Komitet je u tim okolnostima zaključio da ga zahtevi člana 22(5(b)) ne sprečavaju da razmatra ovu predstavku.

7.2 Komitet je primio k znanju tvrdnje podnosioca predstavke da su policajci u civilu primenili nesrazmernu silu, koja je rezultirala u lakim telesnim povredama i da kasnije nije mogao da dobije obeštećenje. Država potpisnica je tvrdila da su policajci pokušali da postupaju u skladu sa standardima koji regulišu intervencije protiv velikog broja ljudi i da je pokušavala da selektivno koristi silu. Komitet je, međutim, smatrao da je ova tvrdnja potkrepljena u dovoljnoj meri u pogledu prihvatljivosti i da je potrebno razmotriti meritum te tvrdnje.

7.3 Komitet protiv mučenja je stoga odlučio da je predstavka prihvatljiva u pogledu navoda o kršenju odredbi članova 12, 13, 14 i 16 Konvencije.

Napomene Države potpisnice o meritumu

8.1 Država potpisnica je 19. juna 2008 tvrdila da se na ovaj predmet primenjuju Krivični zakonik Republike Srbije, ZKP, Zakon o obligacionim odnosima i Pravilnik o uslovima i načinima pomoći koju pruža Ministarstvo unutrašnjih poslova od 2. decembra 1997. godine (u daljem tekstu: Pravilnik). Konkretno:

(a) Shodno članu 153 ZKP koji je bio na snazi kada su se odvijali događaji u pitanju, javni tužilac odbacuje krivičnu prijavu ako nema osnova za pokretanje zvanične sudske istrage. Ako javni tužilac na osnovu krivične prijave ne može da oceni da li su optužbe u

njoj osnovane, ili ako podaci iz krivične prijave ili obaveštenja policije ne pružaju dovoljno osnova za izdavanje odluke o otvaranju istrage, javni tužilac od policije zahteva da prikupi neophodne informacije i preduzme druge mere, ako on nije u mogućnosti da preduzme neophodne mere na sopstvenu inicijativu ili preko drugih državnih organa. Javni tužilac odbacuje krivičnu prijavu ako zaključi da prijavljeno delo ne predstavlja krivično delo koje iziskuje zvaničnu sudsku istragu. I stari i novi ZKP dozvoljavaju oštećenoj strani da preuzme krivično gonjenje ako javni tužilac odbaci prijavu. Štaviše, prema članu 259(3) ZKP, istražni sudija obaveštava oštećenu stranu u svojstvu tužioca ili privatnog tužioca o svojoj odluci i završetku istrage i upućuje oštećenu stranu da može da podnese optužnicu sudu tj. privatnu tužbu, inače će se smatrati da je oštećena strana odustala od gonjenja.

(b) Shodno članu 103 (st. 6 i 7) Krivičnog zakonika o zastarelosti krivičnog gonjenja, krivično gonjenje ne može se preduzeti kad protekne: tri godine od izvršenja krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora preko jedne godine; dve godine od izvršenja krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna. Shodno članu 104(6), o toku i prekidu zastarelosti krivičnog gonjenja, zastarelost krivičnog gonjenja nastaje u svakom slučaju kad protekne dvostruko vreme koje se po zakonu traži za zastarelost krivičnog gonjenja. Oštećena strana ili njen zastupnik imaju pravo da budu obavešteni o postupcima tužioca po krivičnoj prijavi u bilo koje vreme nakon podnošenja krivične prijave.

(c) Prema članovima 154 i 200 Zakona o obligacionim odnosima Republike Srbije, podnosilac predstavke je imao pravo da zahteva naknadu štete u parničnom postupku.²⁵

(d) Prema Pravilniku, državni službenici ne učestvuju u postupcima iseljenja. Iseljenja sprovode uniformisani pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova.

8.2 Država potpisnica tvrdi da su policajci odnosno građevinski inspektor 10. aprila odnosno 17. jula 2002. potvrdili da su „određeni civili“ učestvovali u rasterivanju stanovnika naselja koji su protestovali protiv rušenja ali nije tvrdila da su „ti civili bili policajci“.

8.3 Država potpisnica podseća da je u skladu sa zahtevima člana 12 Konvencije sproveda nepristrasnu istragu u najkraćem roku i da je na zahtev FHP sproveda dopunske istrage u nekoliko navrata. Tvrdnja podnosioca predstavke da su u ovom događaju učestvovali policajci u civilu nije dokazana u istrazi a takva pretpostavka „nije u skladu sa važećim propisima Republike Srbije“.

8.4 Država potpisnica žali što je u ovom predmetu nastupila apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja 8. juna 2006²⁶ i podvlači da je sam podnosilac predstavke doprineo odugovlačenju istrage. Konkretno, FHP je Četvrtom opštinskom javnom tužilaštvu podneo punomoćje da zastupa podnosioca tek sedam meseci nakon podnošenja krivične

---

²⁵ V. takođe st. 4.9 više

²⁶ V. takođe st. 4.10 više.

prijave. Takođe nije dao istražnim organima valjane adrese podnosioca predstavke i svedoka.

8.5 Nezavisno od apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja u ovom predmetu, Država potpisnica poriče da je prekršila član 14 Konvencije jer je podnosilac predstavke imao brojne prilike da dobije pravedno obeštećenje za štetu koju je pretrpeo pokretanjem parničnog postupka.²⁷ Čak i da je bio pokrenut krivični postupak, sud bi po okončanju postupka uputio podnosioca predstavke na mogućnost podnošenja zahteva za odštetu u parničnom postupku. To jest, sud bi u krivičnom postupku morao da zatraži stručna mišljenja veštaka za privredu i medicinu, što bi dovelo do produžavanja postupka i značajnog uvećanja troškova. Štaviše, zakoni Srbije dozvoljavaju istovremeno sprovođenje krivičnih i parničnih postupaka. Podnosilac predstavke je imao pravo da zahteva obeštećenje za sve vrste štete (naknadu troškova zdravstvene zaštite, za fizički bol i patnju, itd) ali on nije iskoristio tu mogućnost. Država potpisnica ponavlja da podnosilac predstavke nije iscrpeo sve raspoložive domaće pravne lekove.

8.6 Država potpisnica zaključuje ove napomene izjavom da će, ukoliko Komitet zaključi da apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja predstavlja povredu člana 13 Konvencije preduzeti mere za adekvatnu naknadu nematerijalne štete u iznosu ponuđenom podnosiocu predstavke *ex gratia* (bez prihvatanja pravne odgovornosti). Ovo obeštećenje bi trebalo da bude u skladu sa praksom domaćih i međunarodnih sudova u sličnim predmetima.

Komentari podnosioca predstavke na napomene Države potpisnice o meritumu

9.1 Podnosilac predstavke je 12. septembra 2008. primetio da je Država potpisnica promenila svoju argumentaciju po mnogim važnim pitanjima. Konkretno, ona sada prihvata da se i novi ZKP odnosi na ovaj predmet, kao što je podnosilac predstavke smatrao od samog početka, i prihvatila je njegov argument da i stari ZKP i ZKP koji je stupio na snagu marta 2002. tužiocu daju nadležnost i mandat da u potpunosti istraže navode o zlostavljanju od strane policije.

9.2 Podnosilac predstavke se slaže da je imao pravo ali ne i obavezu da pokrene parnični postupak. Ponavlja da se pravni lekovi u parničnom postupku ne smatraju adekvatnim ili delotvornim u njegovom slučaju i da stoga nije morao da ih iscrpi. Takođe primećuje da se Komitet već bavio ovim pitanjem u odluci o prihvatljivosti kada je zaključio da navodno „nekorišćenje“ pravnih lekova u parničnom postupku ne predstavlja neiscrpljivanje.²⁸

9.3 Podnosilac predstavke zatim primećuje da pozivanjem na Pravilnik²⁹, Država potpisnica praktično implicira da policajci u civilu nisu mogli da učestvuju u policijskoj operaciji. Štaviše, po prvi put tokom postupka kako pred domaćim sudovima tako i pred Komitetom, Država potpisnica tvrdi da počionoci zlostavljanja podnosioca predstavke u

---

²⁷ V. st. 8.1 (a) više.

²⁸ V. st. 7.1 više.

²⁹ V. st. 8.1(d) više.

stvari nisu bili policajci već civili.³⁰ Podnosilac primećuje da Država potpisnica do sada nije grupu koja je prisustvovala rušenju nazivala „civilima“ i da je priznala da su policajci zaista pribegli zakonitom korišćenju sile protiv Roma. Podnosilac predstavke se poziva na ista svedočenja starijeg vodnika I klase J. i građevinskog inspektora od 10. aprila odnosno 17. jula 2002. na koje se pozvala i Država potpisnica, ali zaključuje da obiluju pominjanjem policajaca u civilu.³¹ Podnosilac predstavke stoga odbacuje argument Države potpisnice da su prema važećem zakonskom okviru samo uniformisani policajci mogli da učestvuju u iseljenju. Podnosilac predstavke u tom pogledu tvrdi da su državne vlasti odgovorne u slučaju kada su njihova službena lica postupala van svojih ovlašćenja.

9.4 Podnosilac predstavke primećuje da čak i da se hipotetički prihvati nova verzija događaja koju je formulisala Država potpisnica, ona i dalje snosi odgovornost. Prema članu 16 Konvencije „Sve države potpisnice obavezuju se da će na čitavoj teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost zabraniti sva dela koja predstavljaju svirepe, nečovečne ili ponižavajuće kazne i postupke koji nisu činovi mučenja u onom smislu u kom je to definisano u prvom članu, u slučaju kad su ta dela počinjena, podstrekivana ili izvedena uz *saglasnost ili prihvatanje* nekog javnog službenika ili drugog lica koje deluje po službenoj dužnosti“ (podvukao Komitet), Podnosilac predstavke ističe da Država potpisnica nije pružila dokaze o tome da li su uniformisani policajci prisutni na licu mesta preduzeli ikakve korake kako bi zaštitili Rome od napada ovih „civila“. Niti je pružila dokaze o merama koje je preduzela da utvrdi identitet tih „civila“ i da njihova imena dostavi podnosiocu predstavke.

9.5 Podnosilac predstavke zaključuje da na Državu potpisnicu pada teret dokazivanja bilo okolnosti pod kojima su policajci povredili podnosioca predstavke (u skladu sa prvobitnom verzijom događaja) bilo okolnosti pod kojima su ti „civili“ uspeli da neopaženo uđu u naselje i napadnu Rome koji u njima stanuju, kao što Država potpisnica sada sugeriše. Podnosilac predstavke podvlači da je policijska operacija pokrenuta tog dana bila pažljivo pripremana i planirana, tj. da to nije bila „spontana“ policijska operacija. Policijski organi su stoga imali vremena u izobilju da se pripreme i preduzmu sve neophodne mere kako bi svako ugrožavanje Roma sveli na najmanju moguću meru.

9.6 Jer, kako ponavlja podnosilac predstavke, Država potpisnica nije dala nove argumente vezane za adekvatnost istrage o njegovim navodima o zlostavljanju, i podseća da je ovde u pitanju „obaveza u vezi sa primenjenim merama a ne rezultata“. Svaka istraga bi u načelu trebalo da bude u mogućnosti da dovede do utvrđivanja činjenica predmeta a, ako se dokaže istinitost tih navoda, i do identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica. U ovom predmetu, tužilac je svoju odluku da ne otvori istragu po krivičnoj prijavi FHP zasnovao na izveštaju koji je primio od Sektora unutrašnje kontrole Sekretarijata za unutrašnje poslove Beograd od 9. novembra 2000.³² Država potpisnica i dalje uskraćuje i njemu i Komitetu uvid u taj izveštaj.³³ Podnosilac predstavke dalje

---

³⁰ V. st. 8.2 više

³¹ Vidi, na primer stavove 2.7, 2.10, 2.13.

³² V. stavove 4.2 i 4.6 više.

³³ V. st. 5.7 više.

primećuje da sama Država potpisnica dovodi valjanost ovog izveštaja u pitanje time što podržava tri verzije događaja od 8. juna 2000. koje se međusobno isključuju.³⁴

9.7 Podnosilac predstavke zatim, između ostalog, tvrdi da organi Države potpisnice nisu utvrdili koliko je uniformisanih policajaca (a kamoli policajaca u civilu) i iz kojih odeljenja bilo na licu mesta 8. juna 2000; da nisu istražili da li ijedan državni organ koristi vozilo sa brojem registarskih tablica koje su podnosilac predstavke i ostali svedoci naveli; kao i da nisu zatražili primerak iz evidencije Odeljenja unutrašnjih poslova Novi Beograd.³⁵ Dodaje da, počev od 25. decembra 2001 postoje konkretni dokazi³⁶ da su policajci iz još jedne ispostave policije, pored Policijskog odeljenja Bežanijska kosa, bili uključeni u rušenje naselja Antena i da je javni tužilac trebalo da bude svestan da su informacije koje je Odeljenje unutrašnjih poslova Novi Beograd navelo u svom pismu od 6. februara 2003 neistinite.³⁷ Predmet podnosioca predstavke je uprkos tome zatvoren u skladu sa članom 257 ZKP. Podnosilac predstavke tvrdi da činjenica da je istražni sudija odobrio sve njegove zahteve za dopunu istrage predstavlja priznanje da su istražne mere koje su do tada preduzimate bile neadekvatne.

9.8 U pogledu tvrdnje Države potpisnice da je nastupila zastarelost gonjenja i da je podnosilac predstavke delimično doprineo odugovlačenju istrage, podnosilac predstavke tvrdi da:

(a) Kašnjenje FHP u pogledu podnošenja punomoćja Četvrtom opštinskom tužilaštvu u Beogradu ne bi trebalo da ima ikakvog uticaja na istragu, jer je trebalo da vlasti na sopstvenu inicijativu preduzmu sve potrebne mere kako bi istražile navode podnosioca predstavke. U svakom slučaju, jedino kašnjenje koje se može pripisati podnosiocu predstavke je kašnjenje od tri a ne od sedam meseci, kao što tvrdi Država potpisnica.³⁸ Čak i ako se to kašnjenje uzme u obzir, Država potpisnica je na raspolaganju imala dve godine i devet meseci da sprovede delotvornu istragu pre no što je nastupila zastarelost za pokretanje krivičnog postupka a pet godina i devet meseci pre no što je nastupila apsolutna zastarelost svake vrste postupka.

(b) U pogledu navodnog kašnjenja koje je podnosilac predstavke prouzrokovao nedostavljanjem tačnih adresa svedoka organima gonjenja, podnosilac predstavke tvrdi da je sama Država potpisnica priznala da je bilo teško ući u trag romskim svedocima jer vlasti posle iseljenja nisu znale gde se oni nalaze i vlasti nisu odmah kontaktirale FHP i zamolile ga za pomoć u lociranju relevantnih svedoka. Pored toga, podnosilac predstavke

---

³⁴ V. st. 4.2 i 4.3 više.

³⁵ V. st. 2.17 više.

³⁶ V. st. 2.7 više.

³⁷ V. st. 2.15 i 2.17 više.

³⁸ Tri meseca od dana kada je javni tužilac odbacio prijavu (19. februara 2001) do dana kada je FHP obavešten o ovoj odluci (19. aprila 2001)..

primećuje da su njegovim iseljenjem i iseljenjem ostalih stanovnika Antene 8. juna 2000. prekršeni relevantni standardi ljudskih prava.³⁹

Razmatranje merituma

10.1 Komitet je u skladu sa članom 22(4) Konvencije razmatrao predstavku u svetlu svih informacija koje su mu strane u pitanju stavile na raspolaganje.

10.2 Komitet prima k znanju napomene Države potpisnice od 19. juna 2008. u kojima osporava prihvatljivost predstavke i zaključuje da pitanja koja je Država potpisnica postavila nisu od takvog značaja da bi Komitet morao da razmotri svoju odluku o prihvatljivosti, naročito zbog toga što Država potpisnica nije pokrenula istragu po službenoj dužnosti o navodima podnosioca predstavke ili nije otkrila identitet lica koja su podnosiocu predstavke nanela telesne povrede i vređala ga, zbog čega je podnosilac predstavke bio sprečen da preuzme gonjenje. Shodno tome, podnosilac predstavke nije na raspolaganju imao ijedan pravni lek koji bi mu omogućio da preuzme gonjenje i zahteva delotvorno i dovoljno obeštećenje za postupanje kojem je podvrgnut 8. juna 2000. Komitet stoga ne vidi razlog da preinači svoju odluku o prihvatljivosti.

10.3 Komitet prelazi na razmatranje merituma i primećuje da podnosilac predstavke tvrdi da je Država potpisnica povredila član 16(1), tumačen odvojeno ili zajedno sa članovima 12 i 13, i član 14, tumačen odvojeno ili zajedno sa članom 16(1) Konvencije.

10.4 U pogledu pravne kvalifikacije postupanja kojem je podnosilac predstavke bio podvrgnut 8. juna 2000, Komitet smatra da je nanošenje fizičke i duševne patnje produbilo konkretnu ugroženost podnosioca prijave, izazvanu njegovim romskim etničkim poreklom i neizbežnim povezivanjem sa manjinom koja je tokom istorije izlagana diskriminaciji i predrasudama i da dostiže prag svirepog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Komitet primećuje da se podnosilac predstavke i Država potpisnica ne slažu u pogledu identiteta lica koja su podnosiocu predstavke nanela telesne povrede i usmeno ga vređala ali da se strane slažu u pogledu prisustva uniformisanih policajaca (državnih službenika) Države potpisnice na datom mestu i u dato vreme. Komitet dalje primećuje da Država potpisnica nije osporila da je podnosilac predstavke zaista zadobio telesne povrede i da je verbalno zlostavljan. Komitet podseća da Država potpisnica nije tvrdila da su uniformisani policajci koji su se nalazili u naselju Antena u vreme postupanja suprotnog članu 16 preduzeli korake kako bi zaštitili podnosioca predstavke i ostale stanovnike od zlostavljanja i da nije predstavila nikakve dokaze koji bi Komitetu omogućili da zaključi da se to dogodilo.

10.5 Komitet smatra da, bez obzira na to da li su lica koja su podnosiocu predstavke nanela telesne povrede i verbalno ga zlostavljala državni službenici ili ne, organi Države potpisnice koji su bili svedoci događaja a nisu intervenisali kako bi sprečili zlostavljanje su u najmanju ruku „izričito ili prećutno pristali na ili odobrili“ takvo zlostavljanje u

---

³⁹ Podnosilac predstavke se poziva na Opšti komentar br. 7 Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava: Pravo na adekvatno stanovanje (član 11(1)): prinudna iseljenja, 1997 (HRI/GEN/1/Rev.8), st. 13, 15 i 16

smislu člana 16 Konvencije. Komitet je u tom pogledu u mnogo navrata ponovio svoju zabrinutost zbog „nepostupanja policije i službenika zaduženih za očuvanje reda koji ne pružaju adekvatnu zaštitu protiv rasnog motivisanih napada kada su takve grupe ugrožene“. ⁴⁰ Komitet zaključuje da je Država potpisnica prekršila član 16(1) Konvencije.

10.6 Zaključivši da činjenice na kojima se predstavka zasniva predstavljaju dela u smislu člana 16(1) Konvencije, Komitet mora u svetlu tog zaključka da analizira druge navode o kršenju Konvencije.

10.7 U pogledu navodne povrede člana 12, Komitet podseća na svoju praksu ⁴¹ po kojoj krivična istraga mora da nastoji ne samo da utvrdi prirodu i okolnosti navodnih dela već i da utvrdi identitet svakog lica koje je možda u njih bilo umešano. Komitet u ovom predmetu primećuje da tačne činjenične okolnosti ovog predmeta nisu razjašnjene uprkos prisustvu velikog broja Roma događaju od 8. juna 2000 i učešću jednog broja policajaca i inspektora za javne radove. Komitet smatra da je Država potpisnica u stvari sprečila podnosioca predstavke da preduzme „privatno gonjenje“ pre isteka roka apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja jer ga nije obavestavala o rezultatima istrage skoro šest godina, između ostalog, time što mu nije dala na uvid izveštaj Sektora unutrašnje kontrole iz 2000. niti mu dostavila imena lica koja su mu nanela telesne povrede i verbalno ga zlostavljala. Komitet u tim okolnostima zaključuje da istraga koju su sprovodili organi Države potpisnice ne zadovoljava zahteve iz člana 12 Konvencije. Niti je Država potpisnica ispunila svoju obavezu iz člana 13 Konvencije da obezbedi podnosiocu predstavke pravo na žalbu i da nadležni organi države blagovremeno sprovedu nepristrasnu istragu njegovog slučaja.

10.8 U pogledu navodne povrede člana 14 Konvencije, Komitet primećuje da se polje primene ove odredbe odnosi samo na mučenje u smislu člana 1 Konvencije i da ne obuhvata ostale oblike zlostavljanja. Štaviše, premda se član 16(1) konkretno poziva na članove 10, 11, 12 i 13 Konvencije, u njemu se ne pominje član 14 Konvencije. Bez obzira, član 14 Konvencije ne znači da Država potpisnica nije obavezna da pruži odštetu i pravedno i adekvatno obeštećenje žrtvi nekog dela kojim je prekršen član 16 Konvencije. Pozitivne obaveze koje proističu iz prve rečenice člana 16 Konvencije obuhvataju obavezu davanja odštete i obeštećenja žrtava nekog dela kojim se krši ta odredba. ⁴² Komitet stoga smatra da Država potpisnica nije ispunila svoje obaveze iz člana 16 Konvencije jer nije omogućila podnosiocu predstavke da dobije odštetu i da mu obezbedi pravedno i adekvatno obeštećenje.

---

⁴⁰ Vidi, između ostalog, zaključne napomene o početnom izveštaju Slovačke, CAT A/56/44 (2001), st. 104; zaključne napomene o drugom periodičnom izveštaju Republike Češke, CAT A/56/44 (2001), st. 113; zaključne napomene o drugom periodičnom izveštaju Gruzije, CAT A/56/44 (2001), st. 81.

⁴¹ Vidi, između ostalog, *Encarnacion Blanco Abad v. Spain*, predstavka br. 59/1996, Konstatacije usvojene 14. maja 1998, st. 8.8.

⁴² Hajrizi Džemajl i ostali protiv Jugoslavije, predstavka br. 161/2000, Konstatacije usvojene 21. novembra 2002, st. 9.6.

11. Postupajući u skladu sa članom 22(7) Konvencije, Komitet zaključuje da činjenice koje ima na raspolaganju dokazuju povredu člana 16(1), člana 12 i člana 13 Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih ili ponižavajućih postupaka ili kazni.

12. Shodno pravilu 111(5) svog Poslovnika, Komitet zahteva od Države potpisnice da sprovede valjanu istragu činjenica koje su se zbile 8. juna 2000, da goni i kazni lica odgovorna za ta dela i da podnosiocu predstavke obezbedi odštetu, uključujući pravedno i adekvatno obeštećenje, i da ga u roku od 90 dana od dana prosleđivanja ove odluke obavesti o koracima koje je preduzela u odgovor na gorenavedene Konstatacije.

[Sastavljeno na engleskom, francuskom, španskom i ruskom, pri čemu je verzija na engleskom autentična. Kasnije će takođe biti objavljena na arapskom i kineskom u okviru godišnjeg izveštaja Komiteta Generalnoj skupštini.]

Beleške _____